

دانشگاه هنر اصفهان
دانشکده معماری و شهرسازی
گروه شهرسازی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته طراحی شهری
چارچوب استراتژیک مدیریت بصری بافت های تاریخی

نمونه موردی بافت تاریخی شهر اردبیل

استاد راهنما:
دکتر محمد سعید ایزدی

استاد مشاور:
دکتر محمد مسعود

پژوهشگر:
رضا زیادی

تیر ماه ۱۳۸۹

اینجانب.....رضا زیادی.....دانشجوی دوره کارشناسی ارشد رشته.....طراحی شهری.....
گرایش.....گروه.....شهرسازی.....دانشکده.....معماری و شهرسازی.....دانشگاه
هنر اصفهان به شماره-ی دانشجویی.....۸۶۱۱۴۰۴۱۰۶..... گواهی می نمایم که تحقیقات ارائه شده
در این پایان نامه با عنوان .. چارچوب استراتژیک مدیریت بصری بافت های تاریخی، نمونه موردی
بافت تاریخی شهر اردبیل.....توسط شخص اینجانب انجام شده و صحت و اصالت مطالب نگارش
شده مورد تأیید می باشد و در موارد استفاده از کار دیگر محققان به مرجع مورد استفاده اشاره
شده است. همچنین گواهی می نمایم که مطالب مندرج در پایان نامه تاکنون برای دریافت هیچ
نوع مدرک یا امتیازی توسط اینجانب یا فرد دیگری ارائه نشده است و در تدوین متن پایان نامه
چارچوب مصوب دانشگاه را به طور کامل رعایت کرده‌ام.

امضاء دانشجو:

تاریخ:

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و نوآوری های ناشی از تحقیق، همچنین چاپ و تکثیر، نسخه برداری، ترجمه و اقتباس از این پایان نامه کارشناسی ارشد، برای دانشگاه هنر اصفهان محفوظ است. نقل مطالب با ذکر منبع بلامانع است.

دانشگاه هنر اصفهان
دانشکده معماری و شهرسازی
گروه شهرسازی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته...طراحی شهری... گرایش.....
آقای/خانم..رضا زیادی..... تحت عنوان:

چارچوب استراتژیک مدیریت بصری بافت های تاریخی، نمونه موردی بافت تاریخی شهر اردبیل
ارایه شده به مدیریت تحصیلات تکمیلی دانشگاه به عنوان بخشی از فعالیتهای تحصیلی لازم برای درجهی
کارشناسی ارشد که در تاریخ..... توسط هیأت داوران زیر بررسی و با نمره.....درجه
..... به تصویب نهایی رسید.

۱- استاد/ استادان راهنمای پایان نامه آقای/خانم دکتر با مرتبه علمی امضاء

۲- استاد/ استادان مشاور پایان نامه آقای/خانم دکتر با مرتبه علمی امضاء

۳- استاد/ استادان داور داخل گروه آقای/خانم دکتر با مرتبه علمی امضاء

۴- استاد/ استادان داور خارج از گروه آقای/خانم دکتر با مرتبه علمی امضاء

امضای مدیر گروه

چکیده:

وجود اغتشاش‌ها و نابسامانی‌های فراوان در سیما و منظر شهرهای ایران واقعیتی انکار ناپذیر بوده و این پدیده در سال‌های اخیر به سرعت در حال رشد است. لذا هدف از تحقیق موضوع، بررسی و جمع بندی نظرات مختلف در حوزه منظرشهری برای دستیابی به یک دستور کار؛ تعیین نحوه، میزان و سطح مداخلات منظر شهری در بافت تاریخی؛ کشف نارسائی‌های بعد رویه‌ای و محتوایی منظر شهری؛ و تعیین خط مشی‌های کلان منظر شهری بمنظور ارتقاء کیفیت سیما و منظر بافت تاریخی بوده است. این تحقیق که از نوع تحقیقات کاربردی-توسعه ای است، علاوه بر رویکرد تاریخی - هنری؛ رویکرد تحلیلی را نیز به عنوان تکمیل کننده موضوع به همراه دارد. لذا تمرکز بر روی تحلیل متن ها، بازسازی معنی آن و رابطه بین متن و شکل بوده و بیشتر به تحلیل آرا و اندیشه ها و شفاف سازی مفاهیم پرداخته شده است. تمامی مباحث مطرح شده در این رساله حول این موضوع متمرکز گشته‌اند که "کدام یک از الگوهای منظر شهری ذکر شده مناسب تر برای بافت های شهری و بویژه بافت های تاریخی می باشد؟ با توجه به اینکه پایه های پذیرفتن یک شهر، بعنوان یک شهر خوب در حوزه منظر، ادراک زیبایی شناسانه خوب از شهر می باشد، کدام یک از جنبه های زیبایی شناسی دارای اهمیت بیشتری است؟" آنچه که در میان دیدگاه‌ها مشاهده می شود پراکندگی موضوعات در طول دوره های مختلف در مباحث منظر و طراحی شهری است. بحث بر روی نحوه عمل و میزان مداخله بطور مطلق، پاسخگو نبوده و نتیجه ای در بر تدارد. لذا توجه ما به فرایند منظر شهری معطوف گشته و طراحی آن بصورت سیاست‌گذاری در مقیاس کلان صورت پذیرفته است. برای برخورد سیستماتیک با موضوع منظر، ابتدا به تقسیم بندی آن و سپس به بررسی ارتباط مابین اجزا پرداخته‌ایم. این اجزاء تشکیل شده از نظریات ذکر شده است که جمع بندی و سازمان یافته‌اند. نتیجه مطالعات سند "چارچوب استراتژیک مدیریت بصری" است که «شیوه های مداخله بصری» و «جانمایی نشانه ها و عناصر خاص» را از نظر میزان انتظام طوری مشخص می‌نماید که داخل یک ساختار منظم، «هدفی خاص» را برآورده ساخته و «تجربیات متوالی لذت بخش» را به شهروندان عرضه دارد. "برنامه نویسی بازی شهر" اصطلاح پیشنهادی رساله برای سطح کلان است. این رساله سعی در تبیین روشی داشته است که با اجرای آن برای شهرها، هر شهروند از زمانی که از خانه خود خارج می شود با مجموعه‌ی بصری از قبل طراحی و پیش بینی شده ای مواجه شود و ناخودآگاه از طراحی آگاهانه بصورت ناخودآگاه لذت برد. این مجموعه در پیوستگی باهم، "زنجیره مکانی شهر" را ایجاد می نمایند. زنجیره ای از مکان ها و رابط های مکانی، شکل لذت بخش شهر و بافت را بوجود می آورند.

کلید واژه‌ها: منظر، منظر شهری، بافت تاریخی، اردبیل، مدیریت بصری، زیبایی شناسی.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	مقدمه
	بخش اول
	فصل اول: کلیات طرح تحقیق
Error! Bookmark not defined.....	۱-۱- بیان مسئله تحقیق.....
Error! Bookmark not defined.....	۲-۱- موضوع گزینی و تحدید دامنه تحقیق.....
Error! Bookmark not defined.....	۳-۱- اهداف تحقیق.....
Error! Bookmark not defined.....	۴-۱- اهمیت و ضرورت تحقیق.....
Error! Bookmark not defined.....	۵-۱- سوالات تحقیق.....
Error! Bookmark not defined.....	۶-۱- نوع تحقیق.....
Error! Bookmark not defined.....	۷-۱- رویکرد تحقیق.....
Error! Bookmark not defined.....	۱-۷-۱- راهبرد.....
Error! Bookmark not defined.....	۱-۲- مفاهیم و واژه های مرتبط با منظر شهری.....
Error! Bookmark not defined.....	۲-۲- زیبا شناختی.....
Error! Bookmark not defined.....	۳-۲- نظم.....
Error! Bookmark not defined.....	۴-۲- جا و مکان.....
Error! Bookmark not defined.....	۵-۲- برنامه ریزی و مدیریت.....
Error! Bookmark not defined.....	۶-۲- مدیریت بصری.....
Error! Bookmark not defined.....	۱-۳- روش فرا- تحلیل.....
Error! Bookmark not defined.....	۲-۳- روش جمع آوری داده ها.....
Error! Bookmark not defined.....	۳-۳- شواهد تجربی.....
Error! Bookmark not defined.....	۱-۳-۳- واحد فضایی تحلیل.....

ج

- Error! Bookmark not defined.....۲-۳-۳. واحد فضایی مشاهده
- Error! Bookmark not defined.....۴-۳. روش تحلیل
- Error! Bookmark not defined.....۱-۴-۳. الگوی تحلیلی
- Error! Bookmark not defined.....۲-۴-۳. پدیده ها، ابزارها و معیارهای تحلیل
- Error! Bookmark not defined.....۱-۴-۱. مقدمه
- Error! Bookmark not defined.....۲-۴-۲. نظریه اثباتی منظر شهری
- Error! Bookmark not defined.....۱-۲-۴. بعد محتوایی
- Error! Bookmark not defined.....۱-۱-۲-۴. پارادایم نظری-درونی
- Error! Bookmark not defined.....۲-۱-۲-۴. پارادایم عینی-بیرونی
- Error! Bookmark not defined.....۳-۴-۳. سیر تحول تاریخ منظر شهری
- Error! Bookmark not defined.....۱-۳-۴. بعد رویه ای تاریخ منظر شهری
- Error! Bookmark not defined.....۱-۱-۳-۴. دوره باستان؛ از شکل گیری تمدن های کهن؛ دوران کلاسیک؛ دوره قرون وسطی تا عصر رنسانس.
- Error! Bookmark not defined.....۲-۱-۳-۴. دوره کلاسیسیسم تجدید حیات یافته، ۱۷۵۰-۱۴۵۰ میلادی
- Error! Bookmark not defined.....۳-۱-۳-۴. دوران آرمانگرایی و اصلاح شهری، ۱۸۵۰-۱۷۵۰ میلادی
- Error! Bookmark not defined.....۴-۱-۳-۴. دوره فنگرایی شهری و توسعه طلبی، ۱۹۳۰-۱۸۵۰ میلادی
- Error! Bookmark not defined.....۵-۱-۱-۴. دوره جامع نگری و کلگرایی، ترقی خواهی و سلطه روش علمی، ۱۹۵۰-۱۹۳۰ میلادی.
- Error! Bookmark not defined.....۶-۱-۱-۴. الگوی طراحی شهری پایدار
- Error! Bookmark not defined.....۲-۳-۴. بعد محتوایی تاریخ منظر شهری
- Error! Bookmark not defined.....۱-۲-۳-۴. منظر شهری آرایشی / تزئینی
- Error! Bookmark not defined.....۲-۲-۳-۴. منظر شهر عملکردگرا/ برنامه محور
- Error! Bookmark not defined.....۳-۲-۳-۴. منظر شهری ادراکی/زمینه گرا
- Error! Bookmark not defined.....۴-۲-۳-۴. منظر شهری پایدار/ هوشمند
- Error! Bookmark not defined.....۵-۲-۳-۴. جمع بندی بعد محتوایی منظر

- Error! Bookmark not defined..... نظریه هنجاری منظر شهری: نظریه پردازان..... ۴-۴-۴
- Error! Bookmark not defined..... گوردن کالن..... ۱-۴-۴
- Error! Bookmark not defined..... منوچهر طبیبیان..... ۲-۴-۴
- Error! Bookmark not defined..... منوچهر مزینی..... ۳-۴-۴
- Error! Bookmark not defined..... پاول . دی . اسپرای ریگن..... ۴-۴-۴
- Error! Bookmark not defined..... ادموند بیکن..... ۵-۴-۴
- Error! Bookmark not defined..... کوین لینچ..... ۶-۴-۴
- Error! Bookmark not defined..... ریچارد هدمن..... ۷-۴-۴
- Error! Bookmark not defined..... محمود توسلی..... ۸-۴-۴
- Error! Bookmark not defined..... پیروز حناچی..... ۹-۴-۴
- Error! Bookmark not defined..... تجارب جهانی..... ۵-۴-۵
- Error! Bookmark not defined..... چارچوب استراتژیک "اوکلند آینده"..... ۱-۵-۴
- Error! Bookmark not defined..... بخش زیبایی شناسی..... ۱-۱-۵-۴
- Error! Bookmark not defined..... چارچوب مدیریت منظر لندن..... ۲-۵-۴
- Error! Bookmark not defined..... منظر گسترده..... ۱-۲-۵-۴
- Error! Bookmark not defined..... چشم انداز منظر درونی..... ۲-۲-۵-۴
- Error! Bookmark not defined..... منظر سیمای شهری..... ۳-۲-۵-۴
- Error! Bookmark not defined..... منظر خطی یا کریدورهای بصری..... ۴-۲-۵-۴
- Error! Bookmark not defined..... حوزه های جانبی ممیزی و ارزیابی نشانه..... ۵-۲-۵-۴
- Error! Bookmark not defined..... نتیجه گیری و یافته های چارچوب نظری تحقیق..... ۶-۴-۶
- Error! Bookmark not defined..... زنجیره های شهری، چارچوبی برای مدیریت بصری بافت های شهری..... ۱-۶-۴
- Error! Bookmark not defined..... منظر برون..... ۲-۶-۴
- Error! Bookmark not defined..... منظر درون..... ۳-۶-۴

Error! Bookmark not defined.....	۱-۳-۶-۴. منظر درون، مقیاس کلان
Error! Bookmark not defined.....	۲-۳-۶-۴. منظر درون، مقیاس میانی
Error! Bookmark not defined.....	۳-۳-۶-۴. منظر درون، مقیاس خرد
Error! Bookmark not defined.....	۱-۱-موقعیت جغرافیایی
Error! Bookmark not defined.....	۲-۱- شناخت تحولات کالبدی شهر
Error! Bookmark not defined.....	۱-۲-۱. علل پیدایش شهر
Error! Bookmark not defined.....	۲-۲-۱. تحولات کالبدی شهر از گذشته تاکنون
Error! Bookmark not defined.....	۱-۲-۲-۱. کالبد اولیه شهر پیش از ورود اعراب و اسلام
Error! Bookmark not defined.....	۲-۲-۲-۱. کالبد شهر از دوران اسلامی تا حمله مغول
Error! Bookmark not defined.....	۳-۲-۲-۱. کالبد شهر از حمله مغول تا دوران صفوی
Error! Bookmark not defined.....	۴-۲-۲-۱. کالبد شهر در دوران حکومت صفویه
Error! Bookmark not defined.....	۵-۲-۲-۱. کالبد شهر در دوران قاجاریه
Error! Bookmark not defined.....	۶-۲-۲-۱. کالبد شهر پس از دوران قاجاریه
Error! Bookmark not defined.....	۷-۲-۲-۱. کالبدشهر در دوران اخیر و معاصر
Error! Bookmark not defined.....	۳-۲-۱. خلاصه گسترش شهر در دوران معاصر و تاثیر آن بر ساختار شهر
Error! Bookmark not defined.....	۴-۲-۱. نتایج گسترش شهر در دوران معاصر و تاثیر آن بر ساختار شهر
Error! Bookmark not defined.....	۳-۱. بررسی وضع موجود بافت شهری اردبیل
Error! Bookmark not defined.....	۱-۳-۱. ریخت شناسی و گروه بندی بافت های گوناگون شهری
Error! Bookmark not defined.....	۱-۱-۳-۱. بافت ارگانیک
Error! Bookmark not defined.....	۲-۱-۳-۱. بافت نیمه ارگانیک و نیمه منظم شهری
Error! Bookmark not defined.....	۳-۱-۳-۱. بافت منظم شهری
Error! Bookmark not defined.....	۴-۱-شناخت مرکز تاریخی شهر و محدوده آن
Error! Bookmark not defined.....	۱-۴-۱. تعیین محدوده بافت تاریخی شهر

Error! Bookmark not defined.....	۲-۴-۱. ساختار بافت تاریخی در وضع موجود.....
Error! Bookmark not defined.....	۳-۴-۱. شناسایی مرکز تاریخی شهر.....
Error! Bookmark not defined.....	۱-۳-۴-۱. محلات شهر اردبیل.....
Error! Bookmark not defined.....	۴-۴-۱. مقایسه بافت و سازمان شهری در گذشته و اکنون.....
Error! Bookmark not defined.....	۱-۴-۴-۱. اجزاء مراکز جمعی در گذشته.....
Error! Bookmark not defined.....	۲-۴-۴-۱. اجزاء مراکز جمعی امروزی.....
Error! Bookmark not defined.....	۵-۱- تعیین محدوده عمل.....
Error! Bookmark not defined.....	۱-۲- بررسی طرح های فرادست.....
Error! Bookmark not defined.....	۱-۱-۲. بررسی چگونگی نگرش به بافت تاریخی در طرح جامع مصوب.....
Error! Bookmark not defined.....	۲-۱-۲. بررسی چگونگی نگرش به بافت تاریخی در طرح تفصیلی مصوب.....
Error! Bookmark not defined.....	۲-۲- بررسی عوامل طبیعی.....
Error! Bookmark not defined.....	۱-۲-۲. شیب.....
Error! Bookmark not defined.....	۲-۲-۲. نظام پوشش گیاهی.....
Error! Bookmark not defined.....	۳-۲-۲. نظام آب و هوا.....
Error! Bookmark not defined.....	۱-۳-۲-۲. دما.....
Error! Bookmark not defined.....	۲-۳-۲-۲. رطوبت.....
Error! Bookmark not defined.....	۳-۳-۲-۲. ساعات آفتابی.....
Error! Bookmark not defined.....	۳-۲- بررسی نظام کاربری.....
Error! Bookmark not defined.....	۴-۲- بررسی کیفیت ابنیه.....
Error! Bookmark not defined.....	۵-۲- بررسی تعداد طبقات.....
Error! Bookmark not defined.....	۶-۲- مطالعات بصری.....
Error! Bookmark not defined.....	۱-۶-۲. منظر برون.....
Error! Bookmark not defined.....	۱-۱-۶-۲. دروازه ها.....

ز

Error! Bookmark not defined.....	منظر دررون ۲-۶-۲
Error! Bookmark not defined.....	۱-۳- تحلیل‌های عام بافت بر مبنای S.W.O.T.
Error! Bookmark not defined.....	۱-۱-۳. تحلیل‌های عملکردی
Error! Bookmark not defined.....	۲-۱-۳. تحلیل‌های تجربی-زیبایی شناختی
Error! Bookmark not defined.....	۳-۱-۳. تحلیل‌های زیست محیطی
Error! Bookmark not defined.....	۲-۳- تحلیل‌های خاص منظر بر مبنای S.W.O.T.
Error! Bookmark not defined.....	۱-۲-۳. تحلیل‌های زیبایی شناختی منظر شهری

فصل چهارم: پیشنهادات و سیاست گذاری

Error! Bookmark not defined.....	۱-۴- تدوین اهداف کلان
Error! Bookmark not defined.....	۲-۴- تدوین اهداف خرد
Error! Bookmark not defined.....	۳-۴- تدوین سیاست‌ها
۴Error! Bookmark not defined.....	۴-۴- نمونه‌های طراحی

منابع و ماخذ

۱

بخش اول

فصل اول:

کلیات طرح تحقیق

۱-۱- بیان مسئله تحقیق

وجود اغتشاش‌ها و نابسامانی‌های فراوان در منظر شهرهای ایران واقعیتهای انکارناپذیر است. این پدیده در سال‌های اخیر به واسطه گستردگی و تنوع عناصر تشکیل‌دهنده منظر شهر از سوئی و فقدان سازوکار مدیریتی مناسب از سوئی دیگر به سرعت در حال رشد است. نتیجه این امر تنزل کیفیت کالبدی، بصری و اجتماعی فضاهای شهری است. در صورت تداوم شرایط کنونی، شهرهای آینده را نمی‌توان جز مجموعه‌ای آشفته و ناهماهنگ از عناصر فیزیکی فاقد هویت تصور کرد. به منظور سامان بخشیدن به منظر شهر ضروریست تا علاوه بر پیش‌بینی اهرم‌های کنترل و نظارت در طراحی بناها و فضاهای شهری، به عنوان یک حرکت موازی و حتی بنیادی، سیاست‌گذاری‌های مدیریتی از سطح ملی تا شهری و محلی مورد بازبینی قرار گیرند. صرف‌نظر از چالش‌های اساسی موجود، ماهیت طراحی و نظارت بر کلیه جنبه‌های موثر در غنی‌سازی تجربه زیبایی‌شناختی شهروندان از شهر، فی‌نفسه با کاستی‌هایی روبرو است که نیازمند تدقیق و تشریح بیشتر است. این نیاز به صورت جبران‌خلاء میان طرح‌های تفصیلی و طرح‌های موضعی که توسط سازمان‌های محلی به اجرا در می‌آید قابل‌بازشناسی است.

برای نیل به این مقصود "چارچوب مدیریت بصری شهر" به عنوان سند هدایت راهبردی که وظیفه کنترل و ارتقای انتظام بصری و جهت‌دهی به نظم بصری شهر را بر عهده دارد؛ تهیه و با هدف حفظ و ارتقا هویت بصری شهر به شفاف‌سازی مفاهیم و ارائه خط‌مشی‌ها و سیاست‌های کلی منظر می‌پردازد. در سلسله مراتب طرح‌های شهری، این چارچوب به عنوان طرح فرادست طرح‌های موضعی و طرح فرودست و اجرائی طرح تفصیلی، در حوزه سیاست‌گذاری عمل خواهد نمود.

در نگره‌ای کلان‌سامان بخشی به منظری شهر می‌تواند با تقویت وجهه فراشهری - بویژه در پیوند با پتانسیل‌های تاریخی شهر اردبیل - امکان بهره‌برداری اقتصادی را نیز مهیا سازد. چرا که کنکاش‌های عمیق‌تر در بحث سیمای شهری و آنالیز ارزش‌فعالیت‌های مرتبط، مویده ارزش‌افزوده چنین طرح‌هایی در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و... است.

۱-۲- موضوع‌گزینی و تحدید دامنه تحقیق

این رساله در دو بخش نظری و عملی به بررسی موضوع منظر می‌پردازد. بنابراین لازم به محدود کردن موضوع در هر دو بخش می‌باشد. در بخش نظری که با عنوان "چارچوب نظری تحقیق" تدوین گشته است، نوع برخورد با منظر شهری در سه سطح کلان، میانی و خرد بررسی می‌شود که در این رساله دو سطح کلان و میانی جمع

بندی و با عنوان "سند استراتژیک" مورد تاکید قرار گرفته است. سطح خرد بنا به دلایل زیر کنار گذاشته شده است:

- بیشتر مباحث مطرح شده تا کنون حیطه سطح خرد منظر شهری مورد توجه قرار داده اند.
- با در نظر گرفتن طراحی شهری محرک بعنوان موفق ترین نمونه برخورد طراحی شهری (لنگ، ۱۳۸۵)، فعالیت منظر شهری در سطح خرد در کل بیشتر طراحی شهری کامل (همان) بوده و در بخش طراحی جداره در حیطه کاری معماران و در بخش مبلمان شهری در حیطه کاری معماران منظر و طراحان صنعتی جای می گیرد (مدنی پور، ۱۳۸۴).
- طراحی منظر یک مسیر یا فضای شهری یا عرصه عمومی نیازمند شناخت و تحلیل جزئی ترین مسائل موجود در حوزه های کالبدی، اجتماعی، اقتصادی و زیست محیطی است. که امکان طراحی و آن در یک بافت وسیع مورد تردید می باشد.
- طراحی های کامل از قابلیت اجرایی بسیار ضعیفی برخوردار می باشند؛ خصوصا در پروژه های منظر شهری که سودآوری های آن بطور یقین مسلم نیست.
- در بخش عملی نیز برای ارائه نتیجه بایستی تعریف و تحدید دامنه عمل انجام می پذیرفت. با توجه به بررسی های تاریخی (بخش شناخت) محدوده ای از بافت مرکزی شهر در نظر گرفته شده است. بافت کهن شهر اردبیل منطقه - ای به مساحت تقریبی ۹۲ هکتار را در میانه بافت فرسوده شامل می شود. این محدوده متاثر از فرم حلقوی شهر اردبیل، در داخل رینگ درونی واقع شده و به عنوان مجموعه ای یکپارچه، از دیگر مناطق شهر تفکیک شده است. وجود بناهای ارزشمند نظیر بقعه شیخ صفی الدین اردبیلی، مسجد جامع شهر (با پیشینه آتشکده ساسانی)، بازار و ده ها خانه مربوط به دوره های پهلوی و قاجار موجب شده این محدوده از سویی به عنوان مرکز عملکردی و فیزیکی شهر، پویائی و حیات خود را در این دوران نیز حفظ نماید و از سویی دیگر به عنوان نمونه مناسبی از بافت مسکونی نواحی سردسیر واجد ارزش فراوانی باشد.
- وجود رودخانه بالیخلو در مرز جنوبی محدوده ضمن تلطیف فضاهای مصنوع، پتانسیل بسیار مناسبی را در راستای ارتقا منظر شهری فراهم آورده است. از دیگر قابلیت های طبیعی محدوده می توان ارتفاعات حاشیه شهر (بویره کوه سبلان) را نام برد که به دلیل شرایط توپوگرافیک شهر، زمینه برای بهره گیری از منظر گسترده در حوزه استراتژیک به خوبی مهیاست.
- علیرغم وجود ارزش های نهان و آشکار در محدوده، فقدان الگویی نظام مند جهت سیاست گذاری در عرصه منظر موجب شده تا بهره گیری از توان بافت به حداقل برسد. در این راستا سند مدیریت بصری شهر می کوشد تا با سیاست گذاری های کالبدی - فضایی مناسب، جایگاه عناصر مصنوع و طبیعی بافت تاریخی را به گونه ای تبیین

نماید که سازوکار مدیریتی شهر نیز از آن متأثر و بهره‌مند گردد. مقیاس عمل در این محدوده با توجه به یافته‌های بخش چارچوب نظری تحقیق در سطح کلان و میانی و بصورت سند چارچوب استراتژیک مدیریت بصری بافت تاریخی ارائه می‌گردد.

۱-۳- اهداف تحقیق

دیدگاه‌های متفاوتی در زمینه منظر شهری در طول تاریخ مطرح گشته و نظریه پردازان موضوع به فراخور نیازهای محدوده مورد عمل، یافته‌های علمی-هنری، آموزش‌های معماری و شهرسازی، سبک‌های رایج و حتی مباحث اجتماعی به کنکاش پرداخته‌اند. این مباحث در حیطه مقیاس مداخله نیز دارای تفاوت‌های آشکاری می‌باشند؛ به گونه‌ای که گاهی در مقیاس خرد و طراحی جداره‌ها و گاهی در مقیاس کلان در طرح‌های ساختاری مطرح گشته‌اند.

برای رسیدن به یک دیدگاه هنجاری یا تجویزی نسبت به موضوع ابتدا بایستی عرصه توصیفی-تحلیلی آن بازشناسی شود. در این میان در حیطه بحث و در حد مقدور، مباحث مطرح شده در نظریه‌های اثباتی مورد بررسی قرار می‌گیرند. بررسی این نظریه‌ها در عرصه محتوایی و رویه‌ای مسیر راه را روشن‌تر خواهد نمود. بنابراین بررسی سیر تاریخی منظر شهری، نظریه پردازان موضوع و جمع‌بندی آرای آنها مورد تأکید خواهد بود. در نهایت مجموعه اهداف تحقیق را می‌توان در موارد زیر بازشمرد:

- بررسی و جمع‌بندی نظرات مختلف در حوزه منظرشهری برای دستیابی به یک دستور کار؛
- تعیین نحوه، میزان و سطح مداخلات منظر شهری در بافت تاریخی؛
- کشف نارسائی‌های بعد رویه‌ای و محتوایی منظر شهری؛ و
- تعیین خط مشی‌های کلان منظر شهری بمنظور ارتقا کیفیت سیما و منظر بافت کهن شهر اردبیل.

۱-۴- اهمیت و ضرورت تحقیق

مباحث مطرح شده در قسمت بیان مسئله نشان‌گر اهمیت موضوع تحقیق می‌باشد که در کل می‌توان در موارد زیر جمع‌بندی نمود:

- وجود پتانسیل‌های متعدد بصری در بافت‌های تاریخی؛
- عدم تدوین ابعاد نظری مسئله منظر شهری در کشور بطور کامل؛

- فقدان قوانین یکپارچه نماسازی برای ساخت و سازه‌های جدید در بافت‌های تاریخی؛
- مهجوریت بافت تاریخی شهر اردبیل علیرغم قابلیت‌های بی بدیل؛
- وجود مشکلات بصری که گردشگری از بافت را به حداقل رسانده است؛ و
- جنبه حیاتی سیما و منظر در ساختار فضایی-کالبدی شهر.

۱-۵- سوالات تحقیق

در طرح سولات و انتخاب آنها این نکته در نظر گرفته شده است که به سه سطح از مفاهیم پاسخ دهد: ۱-سولات توصیفی که از چستی منظر و منظر شهری می پرسد. ۲- سولات تبیینی که چرایی آن را مطرح می نماید و ۳- سولات تجویزی که چگونگی عمل در حوزه زیبایی شناسی را مطرح می نماید. بنابراین تحقیق حاضر در پی پاسخ گویی به سولات زیر می باشد:

- ۱- مفهوم منظر شهری چیست؟
- ۲- در متون شهرسازی چه دیدگاه هایی بر مفهوم منظر شهری در ابعاد رویه‌ای و محتوایی وجود دارد؟
- ۳- معیارهای آنها برای بررسی منظر مطلوب شهر چیست؟
- ۴- منظر مطلوب شهر چه می تواند باشد؟
- ۵- محدودیت های زیبایی شناسی تا چه حدی از انعطاف در بافت تاریخی بایستی اعمال شود؟

۱-۶- نوع تحقیق

این تحقیق از نوع تحقیقات کاربردی-توسعه ای است. از این جهت توسعه ای است که با جمع بندی نظریه ها و نظریه پردازان عرصه منظر شهری و تجارب جهانی موجود در پی تکمیل نظریه های فوق و یافتن راهی جدیدتر برای سیاستگذاری های منظر می باشد. و از این جهت کاربردی است که با بررسی نمونه موردی سعی در تطبیق یافته های تحقیق با بافت شهری واقعی است تا بتواند مورد استفاده نهادها و مجموعه مدیریتی شهر اردبیل واقع گردد.

۱-۷- رویکرد تحقیق

با توجه به هدف تحقیق علاوه بر رویکرد تاریخی - هنری که بررسی نمونه ها می پردازد؛ رویکرد تحلیل نیز به عنوان تکمیل کننده موضوع اضافه گردیده است. لذا تمرکز بر روی تحلیل متن ها، بازسازی معنی آن و رابطه بین متن و شکل بوده و بجای تحلیل های سبک گرایانه نمونه های بصری بیشتر به تحلیل آرا و اندیشه ها و شفاف سازی مفاهیم پرداخته شده است.

۱-۷-۱. راهبرد

پژوهش حاضر به عنوان تلاشی در جهت تبیین جایگاه منظر شهری در بافت های ارزشمند تاریخی، در پی آنست که جایگاه منظر شهری را - که امروزه در معماری و طراحی شهری مفهومی فراموش شده است - در سلسله مراتب طرح های شهری مورد تاکید قرار دهد. جایگاه پیشنهادی، طرحی راهبردی - استراتژیک در حوزه منظر می باشد که قابلیت تحت تاثیر قرار دادن توسعه های شهری در طرح های مختلف را دارد. این امر می تواند در صورت اجرا، ارزش های بصری در حال فراموشی را به کالبد شهر بازگرداند و کیفیت های بصری و کالبدی را نصیب توسعه های آتی نماید.

بخش اول

فصل دوم:

تعاریف و مفاهیم

مقوله منظر شهری که به عنوان یک مبحث میان رشته ای معماری، طراحی شهری، برنامه ریزی شهری، معماری، منظر محیط، روان شناسی محیط و تعدادی دیگر از رشته های وابسته مطرح می باشد، جایگاه خاصی در عرصه های آموزشی و رشته های دانشگاهی مربوطه پیدا نموده است. این جایگاه همچنین از حمایت مدیران شهری به واسطه اهمیت آن در ارتقاء اوضاع کیفی شهرها و تاثیر آن در دیدگاه مخاطبین و شهروندان، چه از جنبه های عینی و چه از جنبه های ذهنی، برخوردار است.

این مجموعه با هدف بررسی ابعاد گوناگون بحث «منظر شهری» و تبیین خصوصیات آن، ابتدا با مروری بر واژه-های مرتبط در این زمینه به شفاف سازی آن واژه ها و مفاهیم می پردازد؛ و سپس با بررسی واژه هایی همچون «زیبایی شناسی»، «نظم»، «مکان» و «فضا» که تاثیر گذار بر مفهوم منظر شهری می باشند؛ به جمع بندی موضوع در واژه «مدیریت بصری» می پردازد تا مفهومی روشن را برای شروع تهیه یک چک لیست بصورت چارچوبی مدون بدست دهد.

۲-۱- مفاهیم و واژه های مرتبط با منظر شهری

نحوه نگاه کردن به شهر و محیط اطراف با توجه به اهداف گوناگونی که می توان برای آن متصور شد، متفاوت است. برای مثال، گاهی این نگاه از روی حس کنجکاوی و به جهت جستجوی مکان ها و نشانه ها می باشد؛ گاهی این نگاه از روی حس تعلق و به جهت ابراز حس وابستگی انجام می گیرد؛ و شاید بتوان ده ها گونه دیگر نگاه ها و اهداف آنها را بررسی نمود. در حال حاضر در کشور از مجموعه واژه ها و مفاهیم در ارتباط با نحوه نگاه کردن به شهر و اجزای آن استفاده می شود که در برخی مواقع به علت ورود آن واژه از ادبیات بیگانه به زبان فارسی، محققین و علاقه مندان به مبحث شهر سازی با مشکلاتی روبه رو گردیده اند. مجموعه ای از این واژه ها بر اساس بررسی های به عمل آمده جمع آوری شده که در ادامه به تعدادی از آنها اشاره می گردد.

استخوان بندی شهر: استخوان بندی شهر مجموعه ای مرکب از یک ستون فقرات و شبکه ای بهم پیوسته از کاربری ها و عناصر مختلف و متنوع شهری است که کلیت آن را انسجام می بخشد و وحدت و یکپارچگی را